

a figyelmét. Sokat elárul, hogy kislánya anyjára amiatt a legbüszkébb, mert „kétszer volt *Cosmopolitan*-címlap.” Hasonlóan nem olvashatunk ki mély érzelmeket Binder Líviával való kapcsolatából sem, Luca pedig első megjelenése (amikor csellózása közben olyan, „mintha egy kamaszfiút hágna meg” – amely mellesleg az egyik legkínosabb „erotikus” jelenet az egész regényben) után sem lesz sokkal komolyabban vehető. Egyedül talán Imola, az ötvenhez közelítő díva karaktere a leginkább hiteles és ebből a szempontból kiemelkedő: vitathatatlan tehetségével, korához méltatlan viselkedésével és ballépéseivel egyaránt.

Nem gondolom, hogy Térey regénye „totális kudarc” lenne, ahogyan Kálmán C. György jellemezte ÉS-beli – véleményem szerint túlzóan

elmarasztaló – kritikájában. Alapvetően kifejezetten olvasmányos és élvezhető szövegnek tartom, amely egy érdekes alapszituációból indul ki: mit csinál egy tehetséges színművész, ha celebet akarnak belőle faragni? Mégis, a végeredmény nem egy olyan mű, amelyet iskolapéldaként emlegetnék ebben a témában, és nem is nevezném koherens egésznek. Ehelyett egy olyan szöveg, amely széthúzó és mozaikos, rengeteg felesleges epizóddal és monológgal. A színházrajongó olvasók mindenesetre megkapják Téreytől, amit vártak: végtelen sok helyzetrajzot a próbákról és arról a *drámai* világról, amelyben egy fiatal művész él(ni kényszerül).

Térey János: *Káli holtak, Jelenkor, 2018*

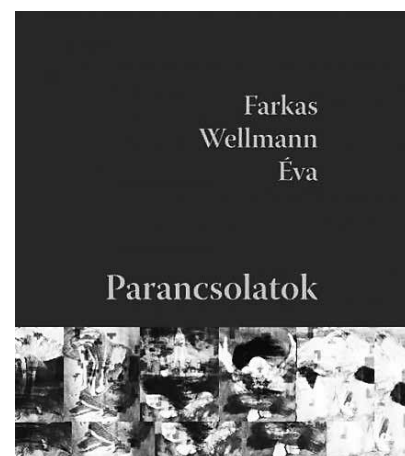
Szalay László Pál

Satírozások feloldása

Gondolatok Farkas Wellmann Éva Parancsolatok c. kötete kapcsán

Listát adott az Úr Izrael fiainak. Tízest listát. Mel Brooks a Világtörténelem c. alkotásában ezt kicsit másként vizionálta a mozivászonra. Ő akár 15 parancsolattal szintúgy kiegyezett volna, ha Mózes ügyetlenségében nem ejt el egy kőtáblát. A szűkítés nem csak a kőfejtőket megszégyenítő szakértés nyomán alakulhat ki, hanem mint Weöres Sándornál olvassuk: „Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindenek javára legyél.” (Szembe fordított tükrök, 1945.) Nyilván biblikus megfontolások húzódnak a különféle egyszerűsítések, sűrítések mögött. Még Jézus is ki tud emelni néhányat. Amikor azt kérdezte tőle egy írástudó, hogy melyik a legfőbb az összes parancsolat közül? Jézus így válaszolt. A legfőbb ez: „Halljad Izrael: Az Úr, a mi Istenünk egy Úr. Szeressed azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből”. A másik ez: „Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincs más, ezeknél nagyobb parancsolat.” (Mk 12: 28-31)

Ne kövessen meg senki. A teljes Írás pártján vagyok. Nem vagyok híve a rövidítéseknek, kivonatoknak, zanzásításoknak, lényegkiemeléseknek, összefoglalóknak. Jobban félek én attól, hogy ha valamit jószándékúan elővezetek, színessel kicifrázok közben egy nagyon fontos dologról elfeledkezem, esetleg elterelem róla a figyelmet. Farkas Wellmann Éva bizonyára számolt azzal, amikor a Parancsolatok c. verseskötetét elkészítette, hogy a

meghúzások, rövidítések, egyperces kaják és hírek korában elveszíthet olvasókat, ha a tízet tíznek gondolja és ki is tart mellette. Nem írja rá a borítóra, hogy instant. Micso-da elvetemültség. Nincs gyorsítás, párosával szedett grádicok, turbóparancsolatgomb. Nem fordítja a törvény betűit a feje tetejére, nem cikázik közöttük, mint egy megvadult kenguru. Szépen, ahogy Mózes megkapta, abban a formában, sorrendben követi le a lelki és fizikális lét kereteit megadó ősi listát. Eszébe juthatott a költőnek, hogy minden rebellis cselekedetet üzenetként értékelhetnek az olvasók. Ha valamelyik parancsolatot felcseréli egy másikkal, vagy netán kihagy egyet. Esetleg úgy hagyja ki, hogy az üres oldalt megtartja.

Mindezekkel az eszközökkel nem él Farkas Wellmann Éva, viszont pont ennek az ellenkezőjével kiáll a Parancsolatok mellett. Nem torpedózza, nem hatástalanítja, nem satírozza, hanem eleven gondolatszövedékével megállít. Eszmélned kell. Mi újság van Pajkaszezen? Lyukat beszél a hasadba egy hal? Nem, nem. Nem egészen. Megállít, hogy gondolj. Gondold meg. Gondold újra. Halod valahol a szürkeállományod talpon-maradékából, hogy „Én az Úr vagyok, a te Istened, ne legyenek...” Ne, ne, ne, ne... Na, hagyjál békén. Volt már elég tiltás az életemben. Ne kezd te is. Nem kezdi. Semmi dörgedelem. Inkább szóra bírja az örökkévaló ígét. Belefűzi a történetedet a nagy égi vetítógépbe és rámontázsolja az évezredes kőporos kópiára. Pedig eddig úgy tűnt, hogy nincs közötök egymáshoz. Vagy mégis...? Mint amikor az elítélt beszélőn van. Mi a bűne? p Paráznság, gyilkosság, hamis tanúzás? Ezek a tények, amit nyilván az érintett vitat, perújrafelvételért kiállt. Az ősi lista viszont behatárolt módon, egyszerű indikátora a tetteknek és következményeiknek. Farkas Wellmann Éva egy kis plusz oxigént (vagy kéjgázt?)ereszt a zárka légterébe. Azonnal érezni, hogy nem csak fekete vagy fehér, hideg vagy meleg, oldás vagy kötés létezik. A lista elsőre amennyire negatívnak bélyegezett, elidőzve a verseken, legalább

annyira tudbízató („Lassan belaklak. Szándékom leszek, féltő főbérője a gyöngö testnek”), humoros („Csak hogy megpihenjek, azt ne kérd”...főnököm...ebből mit sem ért”), vagy épp lényeglátó („a test szerelme elcserélt lakat, mely szádát őrzi minden alkonyig, értelmed kulcsa benne fennakad”, „de ne kívánd a más terhét magadnak”), no és szókimondó („éhes maradt a szád, torkod, szemed, más lehessen tied vagy bár a másé”, „nem én vagyok a hibás, ha nincsen érved”)lenni.

Emberi elme nyírta körbe, emberi kéz írta papírra. Nem az eredeti megkérdőjelezhetetlen hatalmának átruházásával, sokkalta inkább kendőzetlenül, őszintén. Nem a Szentírás parancsolatainak utóérzetét keltve. Azonban vállalva származását, hogy almát és fáját több mint futó ismeretség köti össze. Kibontja a „kőtabletvincseszteren” meghúzódo „10parancsolat.rar”tömörített fájlt. Az első összepréselt blokkban az alá és fölérendeltségi viszonyt rejti a csomagolóanyag. A másodikból az örökkévaló ragyogás megformálhatatlanságának térképe hajtható ki. A harmadikból a tehetlenség ösztönös szóhasználatát kapjuk. A negyedik a parancsolat betöltésére való várás hiábavalóságát szemlélteti. Az ötödik az önfeláldozást példázza fájdalmasan. A hatodik összeforgatott rekesz azt a tételt bontja ki, hogy egyetlen teremtmény sem fölösleges. A hetedik a kiüresedés édesen csábító csapdájára figyelmeztet. A nyolcadik a mértékletesség remetetulajdonságot fogalmazza újra. A kilencedik a maszatolás és a zűrzavar démonait tartja távolságban. Az utolsóból a telhetlenség rémének fantomképe világoz ki.

A líra felfejtő és felhajtó erővel mozgatja a nehézkes vésetek árkaiban összegyűlt szikadtt vért. Valamilyen különleges közvetítő közeget keresve, hogy a listák, mondatok és barázdák mögött meghúzódo indíték és szándék lelepleződjön. Megható módon mutatja be Thomas Mann A törvény c. írásában, hogy Mózes hogyan gondozta azt, amit Isten rábízott:

„Amikor Józua utoljára ment fel a hegyre,

valamivel tovább maradt, teljes két napig, mert Mózes még nem végezte be munkát, és együtt akartak lemenni. Az ifjú őszintén csodálta mestere művét, és megvigasztalta néhány sikertelen írásjel miatt, melyek Mózes minden igyekezete és buzgalma ellenére behasadoztak, és felismerhetlenné váltak. De Józsuá váltig bizonygatta, hogy az összbenyomást ez nem csorbítja. Mózes végül, már Józsuá jelenlétében, vérével kifestette a mélyített betűket, hogy jobban látszódjanak. Más festékanyag nem akadt a keze ügyébe, amivel ezt elvégezhetné volna; így hát árral megszurta izmos karját, és kiserkenő vért gondosan belemázolta a rovásokba, hogy vörösen világítottak a kőből.” (Thomas Mann, 1944)

A kilencvenes évek végén, egy őszi estén néhány lánglelkű teológus a Debreceni Református Hittudományi Egyetem díszterméből nagy svunggal érkezett le a kapuba. A kis csoport épp egy író-olvasó találkozó hatása alatt fogalmazgatta magában véleményét a történetekről. T. Bélában, B. Sándorban, M. Lászlóban, M. Csabában, Sz. Lászlóban a bemutatott kisprófeta átköltött verses igéi visszhangoztak. Az est éles levegője tisztogatta bódultságukat és az akkor tanársegédi megbízatását átvett K. Zoltán rövid, velős megjegyzése: „Ha jobbat nem tud írni az eredetnél, akkor inkább ne is írjon.” Mielőtt szólhattunk volna, a sötét elnyelte siető alakját és ezt a gondolatot is. Most viszont megidézve az akkori hatásokat, azt gondolom, egy költő számára az újrafogalmazás egyfajta anti-satírozás. Nagy szükség van erre, hogy legyenek, akik újraolvassák, -fogalmazzák, -gondolják a szakrális listákat. Egyre inkább szükség van Farkas Wellmann Évákra, akik mernek ellensatírozni, és a letakart, figyelmen kívül hagyott parancsolatokat ismét hallhatóvá, érthetővé, láthatóvá teszik. Ők azok, akik

Gyurkovics intését megfogadták, és a mértéket nem csak ismerték, hanem éltek is: „A mámortól őrizkedjétek, / legyetek tiszták, bölcsék, rendesek, / hogy tündököljön bennetek a szent és a megmásíthatatlan égi rend.” (Pontosan, 1998.)

Korunk kínlódik az újrafogalmazás, a saját magunk számára érthetővé tétel folyamatában. Minden a rend, a törvények, a parancsolatok, a kinyilvánított szabályok, paragrafusba foglalt igazságok ellen hat. Mario Vargas Llosa egy helyen arról ír, hogy az emberek elveszítették a bizalmukat és hitüket a felsőbb hatalmak által hozott törvényekben. Ami már a 60-as évek végén az angliai protestánsok között még természetes volt, hogy az állampolgárookra vonatkozó rendeletek a közjó érdekét szolgálják, no ez mára teljesen megszűnt.

Mózes, Thomas Mann olvasatában a saját vérével tette láthatóvá a Parancsolatokat. Időről időre szükség van rá, hogy kicsit más fénytörésben tudjunk jól ismert mondatokat, esszenciákat szemlélni. Farkas Wellmann Éva ebben segít nekünk a Parancsolatok c. verseskötetével. Ugyanezzel az elgondolással adtak ki skandináv novellisták egy kötetet Tízparancsolat címmel. A Húsz szerző húsz miniatűr írással dolgozta fel az isteni törvényt. A szándék tehát egyetemes. Satírozások, feledések, érvénytelenítések helyett, inkább jól találjuk ki, hogy mi mit tehetünk a Dekalogus láthatóvá tételéért. Ebben a meggyőződésünkben maga Farkas Wellmann Éva költő is megerősít bennünket a második parancsolatról írt versének záró szavaival: „Neked látni, megfogni lételem –/s a kép színe képtől, időtől halvány./Én nem fakulnék, hogyha kérhetem, / csak ott lennék minden gondolatnak alján.”

*Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest,
2018.*